

Гордієнко В.П., здобувач

Сумського державного університету, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Багатоплановість експлуатації землі як об'єкта господарської діяльності людини, її обмеженість у просторі, незамінність, невідтворюваність висувають на перший план проблему раціонального її використання та охорони. Сфера земельних правовідносин в Україні почала формуватися з 1991 року коли наша держава отримала незалежність. Існує велика кількість законодавчих актів, які регулюють питання раціонального використання земельних ресурсів та їх охорони. Водночас, можна констатувати той факт, що існуючими нормативно-правовими документами недостатньо системно охоплюються питання збереження земельних ресурсів і невиснажливого їх використання. Багато питань стосовно зазначеної проблеми залишаються ще не розв'язаними і законодавчо не врегульованими, серед них: призупинення деградаційних процесів ґрунтів і відтворення їх родючості; державний контроль за зміною родючості ґрунтів земель сільськогосподарського призначення; зменшення рівня розораності шляхом консервації малопродуктивних та деградованих земель; контроль за поверненням орендованих земель в належному якісному стані; фінансування заходів щодо раціонального використання земельних ресурсів і на їх охорону; економічне стимулювання екологічно безпечного сільськогосподарського землекористування; широке впровадження органічного землеробства; становлення повноцінного ринку землі.

Першим кроком щодо вдосконалення нормативно-правової бази економічно ефективного та екологічно безпечного використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення є прийняття Закону України “Про державний земельний кадастр”, адже без земельного кадастру неможливо проводити ефективну еколого-економічну політику у сфері земельних

відносин. Саме державний земельний кадастр повинен інформаційно гарантувати право власності на земельну ділянку, забезпечити облік її цінності і таким чином забезпечити ефективну діяльність землевласників і землекористувачів.

У запровадженні ефективної системи раціонального сільськогосподарського землекористування суттєву роль відіграє формування оптимальних розмірів землекористування, отже актуальним питанням залишається прийняття проектів Законів України “Про зонування земель” та “Про державну інвентаризацію земель”, які знаходяться на розгляді у Верховній Раді України. Передумовою формування чіткого ринку земель сільськогосподарського призначення є прийняття Закону України “Про ринок земель”. Затримка прийняття цього закону сприяє продовженню мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, що у свою чергу ще більше загострює ситуацію із забезпеченням раціонального використання та охорони земель, попередження виснаження ґрунтів.

В Україні відбувається стале погіршення якості сільськогосподарських угідь, яке вочевидь впливає на ефективність господарювання, адже неможливо отримати великий врожай на малопродуктивних та деградованих землях. Переведення непридатних земель в інші категорії угідь сприятиме скороченню ерозійних процесів, підвищенню продуктивності агрофітоценозів, зменшенню розораності і покращенню екологічної стабільності території. Тому важливим питанням сьогодення є удосконалення правового, економічного і екологічного механізму щодо вилучення (консервації) з інтенсивного використання деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель сільськогосподарського призначення шляхом розробки і прийняття нового Закону України “Про консервацію малопродуктивних та деградованих земель”.

Невирішеним питанням залишається питання моніторингу земельних ресурсів, який відіграє досить важливе значення у раціональному та екологічно безпечному землекористуванні, збереженні та відтворенні родючості сільськогосподарських угідь, а також упередженні подальшої деградації земель.

Саме моніторинг вирішує завдання своєчасного виявлення зміни стану земель і властивостей ґрунтів внаслідок нераціонального їх використання; оцінки здійснення заходів щодо охорони земель, збереження та відтворення родючості ґрунтів; попередження негативного впливу на ґрунтовий покрив і усунення його наслідків. Важливим кроком у вирішенні даної проблеми має стати прийняття Закону України “Про моніторинг земель”, у відповідності до якого основною метою моніторингу має бути інформаційне забезпечення екологічно сталого землеволодіння і землекористування. Закон повинен чітко встановити принципи моніторингу: законність, безперервність, оперативність, об’єктивність та єдність.

Актуальним питанням сьогодення є прийняття Закону України “Про державну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення”. Прийняття цього закону дозволить покращити реалізацію державної політики з раціонального використання та охорони сільськогосподарських угідь, проведення їх державної агрохімічної паспортизації та сертифікації, що сприятиме забезпеченню продовольчої безпеки держави. Крім того, результати державної агрохімічної паспортизації доповнять дані державного земельного кадастру щодо бонітування ґрунтів та дадуть можливість проведення на його основі економічної, нормативної та експертної грошової оцінки земель. Дані паспортизації можуть використовуватись при проведенні економічного стимулювання заходів щодо підвищення родючості ґрунтів та застосування ґрунтозахисних технологій.

Україна знаходиться у процесі становлення ринку екологічно чистої продукції, яка має бути вироблена з екологічно чистої сировини, вирощеної на екологічно чистих ґрунтах. Тому важливим питанням залишається прийняття Закону України “Про органічне виробництво”, який має визначити правові, економічні, соціальні та організаційні основи ведення органічного сільського господарства. Цей закон має бути спрямований на забезпечення раціонального використання ґрунтів, охорону здоров’я населення та охорону навколишнього природного середовища.

Варто звернути увагу на необхідність розробки механізму державного економічного стимулювання землекористувачів та землевласників для екологічно безпечного та економічно ефективного використання земель сільськогосподарського призначення, яке передбачене Земельним кодексом України (гл.35, ст. 205-206) [1] та Законом України “Про охорону земель” (ст. 27) [2]. На жаль, активної державної політики у цьому напрямку не ведеться. Вирішити окреслену проблему може прийняття Закону України “Про механізм економічного стимулювання використання та охорони земель”, який створив би дієвий механізм щодо економічно ефективного та екологічно безпечного використання земельних угідь.

Для регулювання раціонального використання і охорони земельних ресурсів більшу увагу варто надавати локальним нормативним актам – бізнес-планам сільськогосподарських підприємств, у яких передбачаються розділи щодо впливу господарської діяльності на природне середовище та застосування природоохоронних заходів.

Подальше нормативно-правове врегулювання земельних відносин сприятиме стабільності та ефективності функціонування системи сільськогосподарського землекористування, зорієнтованого на вирішення питань продовольчої безпеки країни, досягнення добробуту громадян і розвиток сільських територій, вирішуватиме проблемні питання формування цивілізованого ринку земель сільськогосподарського призначення, а також раціонального використання, відтворення і охорони цих земель.

Література:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року № 2768-III, редакція від 31.03.2006 // – Доступний з: : <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
2. Про охорону земель [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV. – Доступний з: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.